

Asia: VN/14961/2024

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta (KAISU3)

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

Avovastaus

Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että KAISU3-suunnitelmassa esitetyt toimenpiteet ovat konkreettisia ja alueellisesti sovellettavissa. Ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää vahvaa alueellista sitoutumista ja yhteistyötä. Alueilla on keskeinen rooli ilmastotyössä, ja siksi suunnitelmassa on tärkeää korostaa maakuntien ja kuntien ilmastotyön merkitystä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi kuntien ilmastotyötä tekevien työn tukemista ja alueellisten ilmastotiekarttojen hyödyntämistä. Lisäksi toimenpiteiden rahoitusmekanismien tulee olla selkeitä ja pitkäjänteisiä, jotta maakunnat ja kunnat voivat suunnitella ja toteuttaa ilmastotoimia ennakoitavasti. KAISU3-suunnitelmassa esitetyt tavoitteet ja toimenpiteet tulee olla yhteensovitettu muiden kansallisten ja alueellisten strategioiden, kuten energia- ja ilmastostrategian sekä aluekehitysohjelmien kanssa.

Liikenne

Avovastaus

Kansallisen energia- ja ilmastopolitiikan uudet toimet ja skenaariot sekä keskipitkän aikavälin vaikutusarvioinnit ovat tunnistanee liikenteen kansainväliset megatrendit ja liikennevälineiden puhtaiden käyttövoimien muutokset. Luonnos tunnistaa hyvin liikennesektorin moninaisuuden, vihreän siirtymän hitauden ja taloudellisen tukemisen mekanismit esimerkiksi romutuspalkkioissa ja subventiot sähköautojen hankinnassa kansalaisille. Keski-Pohjanmaan liitto tunnistaa KAISU3:n toimenpiteiden vähentävän yleisesti liikenteen päästöjä keskipitkällä aikavälillä melko hyvin. On kuitenkin tärkeää huomioida Keski-Pohjanmaan erikoispiirteet, kuten vahva ydinmaaseutumaisuus ja alkutuotannon merkitys.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä biopolttoaineiden tuotannon edistämistä ja teollisuutta tukevan liikenneinfrastruktuurin kehittämistä. Olennaista on riittävä tieverkon sujuvuuden, turvallisuuden, välityskyvyn ja tiestön kunnossapidon määrärahojen riittävyys myös alemmalla tieverkolla. Joukkoliikenteen edistämiseen on tärkeää varata biokaasun tankkausasemia ja suurlatausasemia.

Lentoliikenteen sähköistyminen ja puhtaat käyttövoimat edistävät liikenteen päästöjen vähentämistä. Kokonaispäästöjen pienentämisen kannalta meriliikenteen digitaalisuus ja puhtaat käyttövoimat ovat olennaisia tulevaisuuden suuntia vähähiilisessä liikenteessä. Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä puhtaan lento- ja meriliikenteen kehittämisen, joissa Keski-Pohjanmaalla on osaamista. Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä myös polttoaineiden jakeluverkoston direktiiviä ja sen tuomia ajoneuvoteknologian vaatimuksia fossiilisista polttoaineista luopumiselle sekä jakeluasemien laajentamiselle ylimaakunnallisessa liikenneverkossa.

Kaivosteollisuuden ja raskaan liikenteen digitalisaatio ja automaatio on nostettu esille liikenteen päästöjä laskevana tekijänä. Raskaan ajoneuvoliikenteen digitaalisuus ja sähköistyminen tapahtuu hitaammin kuin henkilöautoliikenteessä. Haasteena on ollut akkujen rajallinen kestävyys ja vaatimus tehokkaille moottoreille kaivosajoneuvoissa. Keski-Pohjanmaan autokannan haasteena on sen korkea keski-ikä ja täyssähköautojen hidas yleistymisen. Sähköautojen latausverkoston sekä rekkaliikenteen suurteho latausasemien kattavaan verkostoon tulee kiinnittää huomiota liikenteen solmukohdissa, liityntäpysäköinneissä ja vartioiduissa raskaan liikenteen logistiikkaterminaaleissa. Keski-Pohjanmaan liitto korostaa teollisuustoimijoiden liikenteen kiertotaloutta tukevien pilottien ja hankkeiden edistämisen tärkeyttä.

Valtioneuvoston Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman luonnoksen sivuilla 15-16 nostetaan esille liikenteen tasa-arvoon kiinnittäminen tärkeäksi asiaksi. Lähitulevaisuuden puhtaan liikenteen kehitys näyttäytyy eri tavoin kaupungeissa, kun ikääntyvällä harvaan asutulla maaseudulla. Liikkumisen mahdollisuuksiin puhtaasti ja liikenteen sähköistymiseen vaikuttaa taloudellissosiaalinen asema ja varakkuus. Yleensä maaseutumaisissa kunnissa ekologisten sähköautojen hankinta voi olla hitaampaa tukisubventioista huolimatta. Uusien ajoneuvojen hankintaan voi vaikuttaa taloudellisten suhdanteiden kasvu sekä sähköautojen nopeampi latausteho ja akkujen ajoaikainen varauksen pidentyminen.

Ajoneuvokannan vihreä siirtymä ja puhtaat käyttövoimien yleistymistä säädellään useilla direktiiveillä ja tukijärjestelmillä, kuten romutuspalkkiokampanjat vähäpäästöisten ajoneuvojen hankintaan, polttoainejärjestelmien muuttamisen tukeminen, biopolttoaineiden jakeluverkon laajentaminen sekä yritystuot ympäristöystävällisten kuorma-autojen hankintaan. Haasteen aiheuttaa maakunnan mahdollisuudet ja vähäiset resurssit kehittää biopolttoaineiden tuotantoa sekä rakennuttaa biopolttoaineiden jakeluverkoston tankkausasemia. Keski-Pohjanmaan liitto pitää lähtökohtana markkinaehtoista kehittämistä, jolloin liikenteen käyttäjät voivat valita kustannustehokkaita vihreän liikkumisen ratkaisuja markkinoilta. Keski-Pohjanmaan liitto arvioi, että ilmastotoimien vaikuttavuutta voidaan lisätä kuntien ja kaupunkien kävely- ja pyörätieverkostoja laajentamalla, liikenteen vihreää siirtymää tukevia liikenneinvestointeja edistämällä sekä monialaisen yhteistyön tukemisen kautta koulutusorganisaatioiden, ajoneuvovalmistajien, liiton jäsenkuntien sekä julkisten toimijoiden välillä.

Valtioneuvoston Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman luonnoksessa olisi hyvä tuoda selkeämmin esille liikenteen digitalisaation tulevaisuus, automaatiosta johtuva polttoaineiden vähentyminen sekä miehittämättömien ajoneuvojen yleistyminen lähivuosina liikennejärjestelmässä. Kaupunkiseutujen asemaseutujen tiivistämisrakentaminen on kaavoituksellinen keino vähentää kansalaisten liikkumisen päästöjä ja edistää kaupunkien mikroliikkumista sekä tiiviitä joukkoliikennevyöhykkeiden solmukohtia. Olennaista on tunnistaa eri alueiden erityispiirteet ja liikennejärjestelmän muutosdynamikka väestöpohjaltaan laskevissa kunnissa tai työpaikkojen vähyydestä kärsivistä kaupungeista.

Maakunta- ja kuntakohtaisia liikenteen päästöjä on haastavaa laskea, koska liikenteen päästöt ovat esimerkiksi Keski-Pohjanmaalla kolmesta valtatiestä ja pääradasta ylimaakunnallisia ja päästölähteet eivät tule maakunnan sisältä. Raide-, meri- ja lentoliikenteen päästöt ovat haastavia hahmottaa skenaarioissa. Sen sijaan kaupunkien ja seudullisen linja-autoliikenteen päästöt voivat olla helpompaa ennakoida. Olennaista on joukkoliikenteen tukeminen sekä kävelyn- ja pyöräteiden kehittäminen taajamissa ja keskustaajamissa. Vetyliiketoiminnan tukeminen on tärkeää Keski-Pohjanmaalla lento- ja satamaliikenteessä. Vedyn liikenteen käyttövoiman kehitys vaatii puhtaan sähkön tuotannon lisääntymistä Keski-Pohjanmaalla.

Maatalous

Avovastaus

Maatalous on Keski-Pohjanmaalla merkittävä elinkeino, ja sen rooli ilmastotyössä on keskeinen. Päästöjen vähentämisessä on tärkeää huomioida sekä ympäristön että elinkeinon jatkuvuuden näkökulmat. Turvepeltojen päästöjen vähentämiseen liittyvät toimet, kuten kosteikkoviljely ja peltojen vettäminen, ovat kannatettavia, mutta niiden tulee perustua vapaaehtoisuuteen ja kannustimiin. Alueella on potentiaalia biokaasun tuotantoon, ja sen edistäminen tukee sekä ilmastotavoitteita että maatalouden kestävyttä. Viljelijöiden tukeminen koulutuksen, neuvonnan ja investointitukien avulla on välttämätöntä, jotta ilmastokestävät viljelymenetelmät saadaan laajasti käyttöön.

Rakennusten erillislämmitys

Avovastaus

Rakennusten erillislämmityksen päästöjen vähentäminen on erityisen tärkeää haja-asutusalueilla. Öljylämmityksestä luopumista tulee tukea edelleen, ja tukien kohdentamista matalan tulotason kotitalouksille tulee vahvistaa. Uusiutuvan energian ratkaisut, kuten ilmalämpöpumput, maalämpö ja pienimuotoinen bioenergia, ovat realistisia ja toimivia vaihtoehtoja alueella. Näiden ratkaisujen käyttöönottoa tulee edistää tukien ja neuvonnan avulla. Samalla on tärkeää ehkäistä energiaköyhyyttä ja varmistaa, että siirtymä on sosiaalisesti oikeudenmukainen.

Työkoneet

Avovastaus

Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että työkoneiden päästövähennyksiä edistetään määrätietoisesti. Työkoneiden päästöjen vähentämisessä on huomattavia mahdollisuuksia, mutta se edellyttää sekä teknologian kehittämistä että taloudellisia kannustimia.

Keski-Pohjanmaan liitto korostaa, että EU-tason sääntelyä tulee kehittää siten, että se tukee vähäpäästöisten ja nollapäästöisten työkoneiden tarjontaa ja kysyntää. Erityisesti maaseudun ja pienyritysten näkökulmasta on olennaista, että tukimuodot ovat saavutettavissa ja että siirtymä puhtaampiin koneisiin ei aiheuta kohtuutonta taloudellista raskautta.

Olennaista on tunnistaa kuntien ilmastostrategioissa työkoneiden päästöjä vähentävät toimenpiteet sekä riittävät latausasemien saatavuuden vahvistaminen lähellä työtoimintoja. Työkoneiden käyttöikä on yleensä pitkä, joten työkoneiden päästöjen leikkaaminen tapahtuu varsin hitaasti.

Jätehuolto

Avovastaus

Keski-Pohjanmaan liitto pitää jätehuollon päästövähennystoimia tärkeinä ja kannatettavina. Alueella on tehty pitkäjänteistä työtä kiertotalouden edistämiseksi, ja jätehuollon kehittäminen tukee tätä tavoitetta. Kaatopaikkakaasun talteenoton tehostaminen, jätteenpolton päästöjen hallinta ja kierrätyksen lisääminen ovat keskeisiä keinoja päästöjen vähentämiseksi. Jätteen ohjaaminen energiaksi ja lämmöksi tulisi tapahtua vain silloin, jos jätemassasta ei voida erotella materiaaleja taloudellisen tehokkaasti kierrätysmateriaaleiksi tai uusiokäyttöön. Jätteen käsittelyssä voidaan vähentää liikenteen päästöjä reittisuunnittelulla ja käsitellä jätteet mahdollisimman tehokkaasti lähellä syntypaikkaa. Tehokkaampi jätteiden kierrätys vaatii erilaisia pilotteja sekä monitahoista yhteistyötä eri raaka-aineille.

Keski-Pohjanmaan liitto näkee tärkeänä, että jätehuollon ilmastotoimien rahoitus turvataan myös alueellisesti, jotta kunnalliset ja seudulliset toimijat voivat osallistua aktiivisesti päästövähennystavoitteiden saavuttamiseen.

F-kaasut

Avovastaus

Keski-Pohjanmaan liitto tukee fluorattujen kasvihuonekaasujen käytön vähentämistä ja siirtymää luonnollisiin kylmäaineisiin. F-kaasujen päästöt ovat laskussa, mutta niiden käyttö on edelleen merkittävää esimerkiksi kylmä- ja ilmastointilaitteissa sekä lämpöpumpuissa.

Teollisuus ja muut päästöt

Avovastaus

Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että teollisuudella on mahdollisimman kunnianhimoiset päästövähennystavoitteet, jotka vähentävät hiilidioksidipäästöjä pitkällä aikavälillä. Keski-Pohjanmaan liitto korostaa, että noin 18 % maakunnan päästöistä aiheutuu teollisuudesta ja alueen teollisuus, erityisesti kemianteollisuus, bioenergia ja prosessiteollisuus voivat olla keskeinen osa ilmastoratkaisujen kehittämistä. Vaikka suurin osa teollisuuden päästöistä kuuluu päästökaupan piiriin, taakanjakosektorilla on edelleen merkittävä rooli, erityisesti pienemmissä laitoksissa ja prosesseissa.

Keski-Pohjanmaan liitto toivoo, että alueelliset pilotit ja innovaatiot saavat tukea osana kansallista strategiaa. Erityisesti bioenergiaan ja kiertotalouteen liittyvät ratkaisut voivat tarjota merkittäviä päästövähennyksiä.

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

Avovastaus

Kunnat ja maakunnat ovat ilmastotyön keskeisiä toteuttajia. Keski-Pohjanmaan liitto korostaa, että alueellinen ilmastotyö tarvitsee pitkäjänteistä tukea, selkeitä vastuita ja riittäviä resursseja. Alueilla on parhaat edellytykset tunnistaa paikalliset ilmastoratkaisut, ja siksi KAISU3:n tulee tukea kuntien ja maakuntien ilmastotyötä. Alueellisten ilmastokoordinaattorien työn jatkuvuus on turvattava, ja valtion tulee tarjota rahoitusta ja ohjausta, joka mahdollistaa kunnianhimoisen mutta realistisen ilmastotyön. Lisäksi on tärkeää, että alueiden ilmastotyötä seurataan ja arvioidaan osana kansallista ilmastopolitiikkaa.

Kulutuksen hiilijalanjälki

Avovastaus

Kulutuksen hiilijalanjäljen pienentäminen on keskeinen osa ilmastotavoitteiden saavuttamista. Keski-Pohjanmaan liitto katsoo, että suunnitelmassa tulisi painottaa erityisesti kansalaisten arjen valintoihin vaikuttamista tiedon, ohjauksen ja kannustimien avulla. Kestävän kulutuksen edistäminen edellyttää myös infrastruktuurisia ratkaisuja, kuten kierrätyspisteiden saavutettavuutta, joukkoliikenteen kehittämistä ja uusiutuvan energian saatavuutta. Alueilla voidaan edistää kulutuksen vähäpäästöisyyttä esimerkiksi julkisten hankintojen kautta, ja tähän tarvitaan selkeitä kansallisia linjauksia ja työkaluja. On tärkeää, että kulutuksen päästövähennystavoitteet ovat sosiaalisesti oikeudenmukaisia ja huomioivat alueelliset erot.

Julkiset hankinnat

Avovastaus

Julkisten hankintojen arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota kiertotaloutta edistäviin ja koko elinkaaren vähähiilisyyttä tukeviin hankintoihin. Liikenteen hankinnoissa on tärkeää edistää fossiilivapaata yhteiskuntaa, jossa kävely- ja pyöräliikenteen kehitys voimistuu taajama-alueilla ja kevyen liikenteen keskustoissa pääasiallisena kulkutapana.

Muut poikkisektorit

Avovastaus

Kiertotalouden, digitalisaation ja koulutuksen rooli ilmastotyössä on keskeinen. Keski-Pohjanmaan liitto korostaa tarvetta poikkisektoriselle yhteistyölle. KAISU3:ssa tulisi myös huomioida alueiden positiivinen ilmastovaikutus, kuten uusiutuvan energian tuotanto ja hiilinielujen ylläpito. Alueellinen ilmastokädenjälki on tärkeä näkökulma, joka tukee kokonaisvaltaista ilmastopolitiikkaa.

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Avovastaus

KAISU3:n vaikutukset ulottuvat laajasti ympäristöön, talouteen ja yhteiskuntaan. Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että suunnitelmassa arvioidaan vaikutukset tasapainoisesti ja alueelliset erityispiirteet huomioiden. Ilmastotoimilla on positiivisia vaikutuksia esimerkiksi luonnon monimuotoisuuteen, ekologiseen kestävyyteen, ilmanlaatuun ja uusiutuvan energian tuotantoon. Taloudellisesti puhdas siirtymä tarjoaa mahdollisuuksia uusille investoinneille ja työpaikoille, mutta samalla on varauduttava siihen, että jotkin alat ja alueet kohtaavat sopeutumishaasteita. Sosiaalisten vaikutusten osalta on tärkeää, että ilmastotoimet eivät lisää eriarvoisuutta, vaan tukevat oikeudenmukaista siirtymää. Erityisesti pienituloisten ja maaseutualueiden asukkaiden asema on huomioitava suunnittelussa ja toimeenpanossa.

Muita huomioita

Avovastaus

Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että KAISU3-suunnitelmassa vahvistetaan alueiden roolia ilmastopolitiikan toteuttajina ja kehittäjinä. Alueilla on merkittävä potentiaali uusiutuvan energian tuotannossa, hiilinielujen vahvistamisessa ja ilmastoinnovaatioiden kehittämisessä. Suunnitelmassa tulisi myös huomioida alueiden ilmastokädenjälki eli se positiivinen vaikutus, joka syntyy esimerkiksi puhtaan energian tuotannosta ja vientiin menevistä vähäpäästöisistä ratkaisuista. Lisäksi Keski-Pohjanmaan liitto korostaa, että ilmastopolitiikan tulee olla johdonmukaista ja pitkäjänteistä, jotta alueet voivat suunnitella ja toteuttaa toimenpiteitä tehokkaasti ja vaikuttavasti.

Kaiponen Jyrki
Keski-Pohjanmaan liitto

Luusua Laura
Keski-Pohjanmaan liitto